

ilyenformán csakis szellemi kiindulású lehet: világnézeti kérdés. Tehát nincs mit áltatnunk magunkat, a veszély voltaképpen nem az, ami a gazdasági rendet fenyegeti, hiszen bizonyos, hogy a kapitalizmusnak mai formájában nemcsak hibái, de bűnei is vannak, hanem a veszély igazában az, ami a rendben kifejlődött világnézetet fenyegeti. Össze van-e kötve a kettő, ez a kérdés, s erre nem oly egyszerű a válasz. A materiális élet egyetemesen kielégítő és végérvényes elrendezése kérdésében erős a szkepszis bennünk, de az egy pillanatra sem lehet kétséges előttünk, hogy az emberi szellem számára a legtökéletesebb, mert természetének legjobban megfelelő világnézeti rendszer az, melyet az európai keresztyénség alakított ki, a humanizmus, idealizmus és személyiség elvének pilléreire, — ennek a világnézetnek az elhanyagolása kimondhatatlan veszteség volna. Nem azért, mintha nem térne vissza hozzá majd egyszer ismét az emberiség. De mennyi erő és idő menne kárba!

Joó Tibor.

Falu Tamás: A halottak is élnek. Budapest. Singer—Wolfner. 1931. — Dr. Ihary Elemér ügyvéd gazdag, boldog ember, de nem tudja megbecsülni a szerencsáját. Első feleségét megcsalja, amibe belehal az asszony. A nevezetesen bosszút áll: második házasságát is hamar felbontja a halál. Iharyt titokzatos erők vonják tragédiája színhelyéről. Árva leánykája, a nagyszülők sem tudják lekötni; vándoréletre vágyik, hogy feledjen. Végre délen köt ki, egy misztikus portás tanácsára hotelt vásárol magának a tengerparton; emberek közt van s mégis egyedül, idegen életek szeszélyes hullámverését figyelve. Egyszer aztán váratlan esemény rázza fel álmodozásából: első felesége hasonmására ismer egyik vendégében. Az asszony messziről jött, északról, egy tromsói orvosnak, Larsen Henriknek felesége. Helga csupa

titok, nem érintkezik senkivel, Ihary sokáig nem tud hozzáférközni. Végre megembereli magát, megmutatja neki elhalt felesége arcképét, s Helga megért mindent. Megérti, hogy köze van ehhez az emberhez, bele tartozik az életébe. A sorsukban is van valami hasonlóság. Ő is boldog volt, ő is áldozat s ő is sebet ejtett valakin. A férje megcsalta egy ápolónővel s most azért menekült ide, gyermeket, boldog otthonot feledve. Érti, mit kíván tőle ez a férfi, de nincs ereje; húzza vissza az otthon s hirtelen, búcsú nélkül távozik. Ihary utána megy, fel akarja keresni az otthonában, de már be sem kell kopogtatnia: az ablakon át láthatja sorsát. Az asszony elégedetten ül együtt az úrval, gyermekével, a felhők elsímulnak, szent a béke. Ihary vándorlása is véget ér; visszatér hazájába, hogy emlékeinek s gyermekének éljen.

A regény alap gondolata: nincs ember, akinek hasonmása ne volna, csak a természet óvatos s messzire dobja őket egymástól, nehogy könnyen ismétlésen kapják rajta. *Falu Tamás* nem aknázza ki a hálás lehetőségeket, kerüli a szíverítően banális befejezést. Olvasójára bizza, hogy a fölvetett problémát megoldja. A halottak is élnek, de csak emlékezetünkben. Néha ugyan úgy tetszik, mintha még egyszer testet öltene nekünk számkra; hanem a *külső* hasonmás mégsem a mienk, *belül* nem is hasonmás az, a sors nem is adja nekünk, s menekülnünk kell előle, mihelyt utunkba téved.

A regény művészi munka. Falu Tamás legértettebb könyve. *A kicsinyesek* óta nagyot fejlődött ez az írónk. Ott még érezni lehetett bizonyos aránytalanságot; a regény vézna épületét többször túlterhelte a líra, a sok díszlet. Itt Falu Tamás már komponálni is biztosabban tud, pedig a mese vázlata soványabb, mint ott, s ami történik, jórészt belső esemény. Falu

Tamás voltaképp novellaíró. Egy hosszú novella ez a könyve is, mely határozott vonalvezetésével, lassított történetével, eredeti gondolatok, természeti képek gazdag pompájával felékesítve a regény illuzióját kelti. Nincs Falu Tamásnak még egy műve, melyben életbölcseége annyira szóhoz jutott volna, mint ebben; egységesebb írása sincs; amit mond, bármennyire elkalandozásnak lássék is néha, mind a központi gondolattal függ össze. Valami előkelő tartózkodás, mely mögött örök emberi részvét könnye csillog; szelíd hang, mely szinte önmaga visszhangjától is fél; hófehér tisztaságú erkölcsi érzés: ez Falu Tamás költészete. Mert írjon bár novellát vagy regényt, mindig a költő Falu Tamás szól hozzánk. Írói modora mindig ugyanaz, megnyilatkozása mindig versek hangulatából teljesedik ki. Legfinomabb ízlésű csipkeverőink közül való. A tárgyak, jelenségek, bármilyen jelentéktelenek is, nemcsak nevükön szerepelnek nála, hanem meglekésedve, életre kelve; éreznek, gondolkodnak, akár az emberek, beleavatkoznak az életünkbe, aktorai a cselekménynek. Így csupa mozgalom van az írásában, csodálatosan behízélgő, a szelíd lemondás és kimondhatatlan vágyakozás gordonkaszávára. Az élet és halál értelmét kereső poéta-filozófus írta ezt a regényt is, nemes szíve lüktet minden sorában. *Vajthó László.*

Havas István válogatott versei. 1891—1931. (Singer és Wolfner Irodalmi Intézet kiadása.) Negyven év költői termésének antológiája... még akkor is irodalomtörténeti érdekességű lenne, ha ezt a negyven évet nem osztaná ketté egy új irodalmi korszak és még inkább egy új történelmi korszak. Vajjon hogyan tükröződnek a változások egy olyan költő műveiben, aki nem annyira aktív mozgatója, mint inkább passzív befogadója volt irányoknak, s egyébként mint a ma-

gyar pedagógia egyik jeles munkása, «hivatalból» is egyik megfigyelője és regisztrálója volt a körötte zajló áramlatoknak. Ha az ember többé-kevésbé a végén kezdi olvasni a kötetet, vagy legalább is tekintettel van a versek alá írt évszámokra, amiknek legrégibbjei a kilencvenes éveket jelzik, akkor úgy tűnik fel mintha egy elmerült világ emlékei kerültek volna a kezébe. Mennyire más, mennyire polgáribb volt az akkori világ, helyesebben: mennyire más volt akkor az, ami polgári volt. Egy mozdulatlanúsáig szilárd társadalmi rend hordozott egy hasonlóképpen szilárd költői idearendszert, amelyben határozottan meg van szabva a szerelem és a hazafiság skálája, adva vannak az érzelmességnek összes engedélyezhető variációi, adva vannak a szókincs és a formák és semmiestre sem illő, de nem is nagyon lehetséges túlcsapni a mindenfelé megszabott határokon. Mindez nem azt jelenti, mintha e korszak költői, így Havas István is, utánczók lennének. Pusztán annyit jelent, hogy ők fiai és kifejezői koruknak, koruk még az érzelmekben és költői fellángolásokban is polgári rendjének. De azután jön a század első és még inkább második évtizedének lírai forradalma, a magyar költői nyelv átizzik és felolvad az új mesterek kezén, az egyéni egyénibb, a társadalmi társadalmibb lesz az érzelmek skáláján és Havas István verseiben pontosan meg lehet figyelni ennek előrehaladását. Különösen a költői nyelv az, amely a maga egész hajlékonnyá olvadt lágyágában az övé lesz. A magyar városokról írt szonettciklus versei közt sokszor a magyar dolce stil nuovo egész pompája és zengése felragyog. «Magyar Valhalla, nyári éjtszakában, — Hogy arcod a Hold lábájába ful, — Alvó teredre óhimes palástban, — Halott királyok árnya felvonul» — hangolja fel a Székesfehérvárról szóló szonett első strófáját. Ez